

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Dnr: 2016-07/AG/IB/LW

Remissyttrande över *Välja yrke* (SOU 2015:97)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara *delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle*. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar är en viktig grupp inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är FN-konventionen om barnets rättigheter och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Riksförbundet DHB överlämnar härmed följande synpunkter på betänkandet:

Sammanfattning

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen i att det är en angelägen fråga för varje enskild elev att få stöd i att göra ett medvetet och övervägt val till gymnasiet.

Riksförbundet DHB anser att det är fundamentalt att det finns studie- och yrkesvägledare inom skolan som har kunskap om dövhet, hörselskada och språkstörning och dess konsekvenser. Vi vill även lyfta gruppen ungdomar som i kombination med ovanstående även har exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilket ställer än högre krav på personalens kompetens. Yrkesgruppen studie- och yrkesvägledare har ett viktigt uppdrag att rätt informera och stötta eleverna i deras gymnasieval.

Riksförbundet DHB vill uppmärksamma möjligheten skolan har att inte bara belysa branscher och yrken på ett allsidigt sätt utan att även visa att människor med funktionsnedsättning finns inom olika branscher och yrken.

3 Bättre förutsättningar för medvetna studie- och yrkesval

3.1 Gymnasievalet är viktigt men svårt

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen i att det är en angelägen fråga för varje enskild elev att få stöd i att göra ett medvetet och övervägt val till gymnasiet. För en elev som är döv, har en hörselskada eller en språkstörning handlar det om att ges ett konkret stöd att kunna göra ett gymnasieval som så långt det är möjligt överensstämmer med intressen,

förmågor och förutsättningar. Det är dessutom en process som bör påbörjas tidigt. I detta arbete anser Riksförbundet DHB att det är fundamentalt att det finns studie – och yrkesvägledare inom skolan som har kunskap om vilka konsekvenser det får för en elev som är döv, har en hörselskada eller en språkstörning. Denna yrkesgrupp har ett viktigt uppdrag att rätt informera och stötta eleverna i deras gymnasieval. Liksom utredningen tar upp så är det viktigt att för eleven ska få möjlighet att ta ställning till olika val, krävs det tillgång till arbetsmarknaden och studievägar tidigt i utbildningen. Speciellt för elever som har ytterligare funktionsnedsättningar som exempelvis autism eller ADHD blir processen med val till gymnasiet ofta en utmaning.

3.2 Kunskap och vägledning

Riksförbundet DHB vill med kraft understryka vikten av att studie- och yrkesvägledningen ska vara både bred och snäv. Elever som är döva, har en hörselskada eller en språkstörning behöver enskilt få en information på svenskt teckenspråk, tecken som stöd eller visuellt, beroende på elevens kommunikationsbehov. De behöver ofta även mer tid att ta in och bearbeta informationen. Den enskilde kan t.ex. behöva se filmer, träffa och prata med olika professionella samt göra besök på olika arbetsplatser. Dessutom behöver det finnas en bred, generell kunskap om olika yrken, arbetsplatser och vad som förväntas på en praktik.

3.2.1 Studie- och yrkesvägledning har positiva effekter för både individ och samhälle

Riksförbundet DHB vill uppmärksamma möjligheten skolan har att inte bara belysa branscher och yrken på ett allsidigt sätt utan även att människor med funktionsnedsättning finns inom olika branscher och yrken. Skolan bör aktivt verka för att elever med exempelvis språkstörning ska få en positiv bild av ett yrkesliv genom att bjuda in personer med funktionsnedsättning som representanter från olika branscher. Skolan bör också genomföra studiebesök där verksamheten konkretiseras både innan och efter besöket. Det är viktigt för alla elever att få inblick i hur olika arbetsplatser fungerar, men när det gäller elever som är döva, har en hörselskada eller en språkstörning har skolan måhända ett ännu större ansvar då de ofta inte i samma utsträckning som andra elever har möjlighet att arbeta extra på exempelvis olika lov och helger. Vi underskattar inte problemet med att hitta för eleven lämpliga praktikplatser, både utifrån språk och kommunikation och andra förutsättningar som vilken förmåga en elev har att klara av en stor arbetsplats med många sociala kontakter, utan är medvetna om att det är en utmaning skolan har.

3.2.2 Studie- och yrkesvägledningen i grundskolan når inte upp till målen

Riksförbundet DHB välkomnade att de allmänna råden slog fast att det krävdes samverkan med Arbetsförmedlingen. Vi vill även att andra samarbetspartners finns med i skolans långsiktiga planering för eleven, såsom Försäkringskassan, Centrala studiestödsnämnden och aktörer på arbetsmarknaden. I detta sammanhang vill vi peka på vikten av kompetent

handledning på arbets- eller praktikplatsen, inte minst inom området språk och kommunikation.

Mängden information innebär svårigheter för alla elever när det gäller att sortera ut relevant information, men för elever som är döva, har en hörselskada eller en språkstörning kan en i stort sett obegränsad tillgång till information vara näst intill omöjlig att bearbeta. Det är därför grundläggande att det finns kunskap hos studie- och yrkesvägledaren hur informationen kan bli tillgänglig för eleven. Riksförbundet DHB vill uppmärksamma att skolans kompetens inom AKK¹ och svenskt teckenspråk kan för många av dessa elever vara avgörande för att de ska kunna ta till sig och kunna bearbeta den information som studie- och yrkesvägledare förmedlar.

9 Fler behöriga till yrkeshögskolan

9.1 Färre elever i gymnasieskolans yrkesprogram minskar yrkeshögskolans rekryteringsbas

Yrkeshögskolan har en viktig uppgift i att ge möjligheter för elever att bygga på sina kunskaper från gymnasieskolan. För behörighet till yrkeshögskolan krävs gymnasieexamen eller liknande. Utbildningssamordnaren kan också ställa ytterligare kunskapskrav. Riksförbundet DHB kan konstatera att det är ytterst angeläget att myndigheten fortsätter det arbete som är påbörjat när det gäller att underlätta för elever med funktionsnedsättning att studera på en yrkesutbildning.

Riksförbundet DHB tror inte att lösningen är sänkta behörighetskrav till utbildningarna utan det handlar om att utbildningsanordnarna ska erbjuda anpassade studiemiljöer och kursplaner med stark koppling till arbetsmarknaden. Det är också viktigt att det är utbildningar som arbetsgivare efterfrågar, dvs. samma kriterier som ställs på andra utbildningar som yrkeshögskolan beviljar anslag för. I lagstiftningen står att utbildningen ska präglas av såväl stark arbetslivsanknytning som teoretisk förankring, utvecklas och bedrivs i samverkan mellan arbetsliv och utbildningssamordnare samt bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval. Detta bör även omfatta personer som är döva, har en hörselskada eller har en språkstörning och deras möjligheter att studera vidare till en yrkesexamen.

Örebro, den 26 februari 2016

Lena Wettrén
Förbundsordförande
Riksförbundet DHB

¹ Alternativ och Kompletterande Kommunikation